

8. Земляний М.Г., Шевцов А.І. Концепція основи державної політики енергетичної безпеки України у 2010–2014 роках (проект) – [Електрон. ресурс]: 2009 – ДФ НІСД – Режим доступу: <http://www.db.niss.gov.ua/docs/energy/ConceptEnPol.pdf>

9. Енергетичний сектор України в інтеграційних процесах // Національна безпека і оборона. – 2013. – №4–5. – С. 37–39.

10. Меморандумі про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі від 1 грудня 2005 р [Електрон. ресурс]: – Верховна Рада України – офіційний портал – режим доступу до закону: zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_694

11. Мунтіян В.І. Економічна безпека України. К.: Видавн-во КВІЦ – 1999. – С. 230.

УДК 336:368

М.А. БАС-ЮРЧИШИН,

аспірант, Інститут регіональних досліджень НАН України

Стан та особливості розвитку ринку медичного страхування в Україні

Грунтовна та всебічна оцінка діяльності ринку медичного страхування дозволяє визначити його роль та місце у фінансуванні галузі охорони здоров'я, а відповідно у захисті соціально-економічних інтересів суспільства. Оцінювання структури, масштабів та умов функціонування ринку на основі визначених показників дає змогу охарактеризувати поточний стан та визначити особливості вітчизняного ринку медичного страхування, що сприяє виявленню причинно-наслідкових зв'язків та тенденцій на досліджуваному ринку. Наведено пропозиції щодо подальших наукових досліджень за тематикою статті.

Ключові слова: медичне страхування, добровільне медичне страхування, ринок медичного страхування, страхова компанія.

М.А. БАС-ЮРЧИШИН,

аспірант, Інститут регіональних досліджень НАН України

Состояние и особенности развития рынка медицинского страхования в Украине

Основательная и всесторонняя оценка деятельности рынка медицинского страхования позволяет определить его роль и место в финансировании здравоохранения, а соответственно в защите социально-экономических интересов общества. Оценивание структуры, масштабов и условий функционирования рынка на основе определенных показателей позволяет охарактеризовать текущее состояние и определить особенности отечественного рынка медицинского страхования, что способствует выявлению причинно-следственных связей и тенденций на исследуемом рынке. Приведены предложения относительно дальнейших научных исследований по тематике статьи.

Ключевые слова: медицинское страхование, добровольное медицинское страхование, рынок медицинского страхования, страховая компания.

М. BAS-YURCHYSHYN,

graduate student of the Institute for Regional Studies of NAS of Ukraine

Condition and peculiarities of the health insurance market development in Ukraine

Thorough and comprehensive assessment of the health insurance market helps to determine its role in funding health care and, consequently, in protect the social and economic interests of society. Evaluation of the structure, scope and conditions of functioning of the market, based on specified parameters, allows to characterize the current situation and to define the peculiarities of national health insurance market that help identify causal relationships and trends in the target market. Proposals for further research on the subject are presented in the article.

Keywords: health insurance, voluntary health insurance, health insurance market, insurance company.

Постановка проблеми. Галузь охорони здоров'я виступає важливою складовою забезпечення національної безпеки будь-якої держави. Сьогодні в Україні спостерігається негативна тенденція фінансування галузі: бюджетні кошти лише частково покривають необхідні витрати, значними темпами зростає корупція та у більшості випадків медична допомога надається за неофіційну плату від пацієнта. Розвиток ринку медичного страхування (МС) в Україні може стати одним із найвагоміших чинників покращення ситуації в галузі охорони здоров'я та джерелом значних інвестиційних ресурсів.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання особливостей розвитку ринку медичного страхування в Україні у своїх працях торкається багато вчених, серед яких: В.Д. Базилевич, Н.В. Богомаз, О.Д. Вовчак, Т.Ф. Григо-

раш, А.В. Евтихова, Ю.П. Кіріченко, С.С. Осадець, Т.І. Стецюк та ін. Однак підходам до оцінювання ринку медичного страхування присвячено мало уваги. Більшість досліджень зосереджено на проведенні маркетингових обстежень, які характеризують ринок для страхової компанії. Об'єктивно оцінити стан та тенденції ринку медичного страхування страховальникам, державі, а іноді й страховикам в такому разі практично неможливо.

Мета статті – оцінити стан та особливості розвитку вітчизняного ринку медичного страхування.

Виклад основного матеріалу. Ринок медичного страхування як сфера взаємодії певної кількості визначених суб'єктів, де встановлюються соціально-економічні відносини щодо захисту інтересів страховальника (застрахова-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ної особи) при зверненні за медичною допомогою на основі укладення угоди купівлі–продажу послуги медичного страхування, потребує дослідження у трьох ключових напрямках: оцінювання структури, масштабів та умов функціонування ринку. В Україні ринкові відносини спостерігаються при наданні послуг лише добровільного медичного страхування (ДМС). До головних суб'єктів ринку ДМС належать: страховики, страховальники та заклади охорони здоров'я.

Оцінювання структури ринку медичного страхування може включати аналіз кількості страхових компаній (СК) та динаміку їхньої присутності на ринку, рівень концентрації ринку, наявності компаній з іноземним капіталом на ринку МС та ін.

За даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), станом на 1 січня 2014 року в Україні зареєстровано 407 страхових компаній, з них компаній, що займаються ризиковими видами страхування, – 345 (табл. 1).

У звітності Нацкомфінпослуг основні показники страхового ринку подаються узагальнено як сумарні результати діяльності усіх страховиків, що ускладнює процес аналізу за окремими видами страхування, учасниками ринку та регіональною структурою.

За нашими підрахунками, станом на 29 липня 2014 року серед включених до реєстру комплексної інформаційної системи Держфінпослуг діючу ліцензію на надання послуг медичного страхування (безперервне страхування здоров'я та страхування здоров'я на випадок хвороби) мали 185 страхових компаній [2].

Згрупувавши всю наявну інформацію про зібрані страхові премії, можна отримати перелік лідерів на ринку (табл. 2).

Можна констатувати, що, незважаючи на значну кількість компаній, фактично на ринку медичного страхування основну частку валових страхових премій – 82,7% – акумулюють 30 СК (16,2% усіх СК, які мають діючу ліцензію на здійснення послуг МС). Упродовж останніх п'яти років обсяги зібраних страхових премій у всіх страхових компаній суттєво коливалися, однак за даними останніх двох років лідируючі позиції незмінно належать одним компаніям: «Нафтагазстрах», «Провідна», «Інго Україна», «Аска», «Уніка», «Дніпрінмед» (2013 рік), Українська пожежно–страхова компанія, «Альфа–страхування», «Альянс Україна», Українська страхова група (2013 рік), ТАС СГ, «АХА–страхування», «Просто–страхування», СТ «Іллічівське», «ПЗУ Україна», «Країна» (2012 рік) та «Професійне страхування» (2012 рік) [3, 5].

Серед лідерів ринку ДМС 11 з 15 компаній у структурі капіталу мають іноземні інвестиції. Схеми приходу іноземного капіталу на страховий ринок України найчастіше передбачають відкриття дочірньої компанії або купівлю вітчизняної страхової компанії із подальшим інвестуванням значної кількості фінансових ресурсів. При купівлі компаній із розвинутою мережею філій, налагодженими каналами реалізації страхових послуг інвестори отримують напрацьований доступ до клієнта. Купівля дрібних та маловідомих компаній відбувається, як правило, заради ліцензії та призводить до зміни назви, стратегії просування на ринку, яка навіть може повністю запозичувати методи роботи материнської компанії [6]. Переважання компаній з іноземним капіталом серед лідерів ринку ДМС свідчить про недостатню активність роботи на цьому ринку вітчизняних страховиків, що зумовлено фактичною відсутністю досвіду надання послуг медичного страхування.

Таблиця 1. Кількість страхових компаній в Україні

Показники	Період (показники наростаючим підсумком з початку)									Динаміка кількості СК
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Кількість зареєстрованих страховиків	398	411	446	469	450	456	442	414	407	
з них: компанії з ризикових видів страхування	353	356	381	397	378	389	378	352	345	

Складено автором за даними [1].

Таблиця 2. Концентрація страховиків за обсягами зібраних премій на ринку добровільного медичного страхування в Україні (2013)

Група	Компанії	Частка в загальному обсязі премій, зібраних на ринку, %
TOP-3	Нафтагазстрах, Провідна та Інго Україна	33,57
TOP-5	TOP3 + Аска, Уніка	44,55
TOP-10	TOP5 + Дніпрінмед, Українська пожежно–страхова компанія, Альфа–страхування, Альянс Україна, Українська страхова група	59,06
TOP-15	TOP10 + ТАС СГ, АХА–страхування, Просто–страхування, СТ Іллічівське, ПЗУ Україна	69,74%
TOP-20	TOP-15 + Країна, Аско–Донбас Північний, Крона, Мегаполіс СГ, Мега–поліс	76,18
TOP-30	TOP-20+ Гарант–авто, Мотор–гарант, Універсальна, Оранта–Січ, ВУСО, Європейський страховий альянс, УОСК, НАСТА, Промислово–страховий альянс, Експрес страхування	82,72
TOP-50	TOP-30 + Княжа, Нова, Оранта–Лугань, Глобус, Київ Ре, Юнісон–Гарант, Брокбізнес, Кредо, Гарант–система, Альфа–Гарант, Український страховий капітал, ХДІ Страхування, Українська аграрно–страхова компанія, АРМА, Еталон, Скайд, Саламандра–Україна, Український страховий дім, Скарбниця, Теком	84,99

Складено автором за даними [3–5].

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Оцінювання масштабів ринку полягає в аналізі обсягів і динаміки страхових премій та виплат, рівня виплат на ринку, кількості укладених договорів, обсягів валових страхових премій у розрахунку на одну компанію, обсягів валових страхових премій та виплат на одного страхувальника, рівня виплат окремими СК, середньоринкового рівня страхових тарифів тощо.

За даними консолідованої звітності Нацкомфінпослуг, загальний обсяг валових страхових премій, зібраних на ринку ДМС у 2013 році, становив 1 861 130,4 тис. грн. Тоді як страхові виплати становили 57,87% страхових платежів (1 076 964,8 тис. грн. відповідно) [4]. Вираховуючи із валових страхових платежів (виплат) суми внутрішнього перестраховання, отримуємо показники чистих страхових премій (виплат), які в останні п'ять років демонструють тенденцію зростання.

Темпи приросту страхових премій та виплат мали позитивну динаміку, однак їхнє співвідношення суттєво відрізнялося (табл. 3). Як видно з табл. 3, у 2011 році порівняно з 2010 роком спостерігався найвищий темп приросту страхових платежів за майже незмінного приросту страхових виплат. А вже у 2012 і 2013 роках співвідношення практично однакове.

Рівень виплат загалом на ринку ДМС упродовж досліджуваного періоду в середньому становив 61%. У 2013 році рівень виплат становив 57,87%. У високорозвинених країнах рівень виплат на ринку ДМС досягає 80–90%. Відповідно в умовах прагнення вітчизняних страхових компаній зеконімити за рахунок зменшення виплат знижується рівень довіри до ринку з боку страхувальників.

Досліджуваний період характеризувався значним перевищенням темпів приросту валових надходжень премій від страхувальників–фізичних осіб порівняно зі страхувальниками–юридичними особами. До 2012 року корпоративне медичне страхування за обсягами сплачених премій переважало індивідуальне страхування. Медичне страхування перестає бути частиною привабливого соціального пакету від роботодавця, з'являється потреба і відповідальність за захист власного здоров'я. Хоча обсяги ринку ще занадто маленькі, щоб говорити про загальносуспільне бажання придбати поліс МС. Питома вага ринку ДМС за обсягом зібраних премій на страховому ринку становить лише 6,49%.

Кількість договорів, укладених на ринку медичного страхування впродовж останніх трьох років, демонструвала тенденцію лише до збільшення. Темп приросту цього показника у 2013 році порівняно з 2012 роком становив 175,3%, що може бути свідченням суттєвого кількісного зростання попиту на ринку ДМС. Хоча кількість застрахованих за договорами ДМС в Україні становить 2% від загальної кількості населення. В той же час на одного страхувальника, який уклав договір медичного страхування, у 2013 році припадає найменша за останні п'ять років сума валових страхових премій (табл. 4), що свідчить про збільшення кількості укладених договорів однак за суттєво заниженими цінами. Відповідно страховий захист за такими договорами є нижчим. Це може негативно позначитися на і так низькому рівні довіри до послуги медичного страхування. Така ж тенденція простежується і з обсягами валових виплат на одного страхувальника.

Беручи до уваги, що ліцензію на здійснення ДМС в Україні мають 185 компаній, обсяг валових страхових премій у розрахунку на одну компанію за останні п'ять років демонструє лише позитивну динаміку. Кількість укладених договорів ДМС у 2013 році становить 26,9% у загальній чисельності населення працездатного віку, що більш ніж удвічі перевищує показник попереднього року. Водночас у загальній чисельності постійного населення України застрахованими є лише 19,17%. Такі тенденції свідчать про два важливі аспекти: зростання кількості застрахованих є індикатором сприятливих умов для зростання попиту та розвитку ринку, в той же час, обираючи стратегію кількісного нарощення обсягів зібраних премій без належного обслуговування, страхові компанії можуть знівелювати довгострокові перспективи ринку.

Ключовими для страхувальника є показники діяльності окремих страхових компаній. За обсягом страхових премій та здійснених виплат лідером у 2013 році була компанія «Нафтагазстрах». Серед 15 лідерів ринку ДМС найвищий рівень виплат у 2013 році зафіксовано у компанії Інго Україна у розмірі 120,27%. Така ситуація характеризує діяльність компанії як збиткову. Хоча попередні п'ять років компанії вдавалося втримувати рівень виплат у межах від 56,4 до 92,94% (див. рис.). Найнижчий рівень виплат за договорами

Таблиця 3. Темпи приросту страхових платежів та виплат на ринку добровільного медичного страхування України*

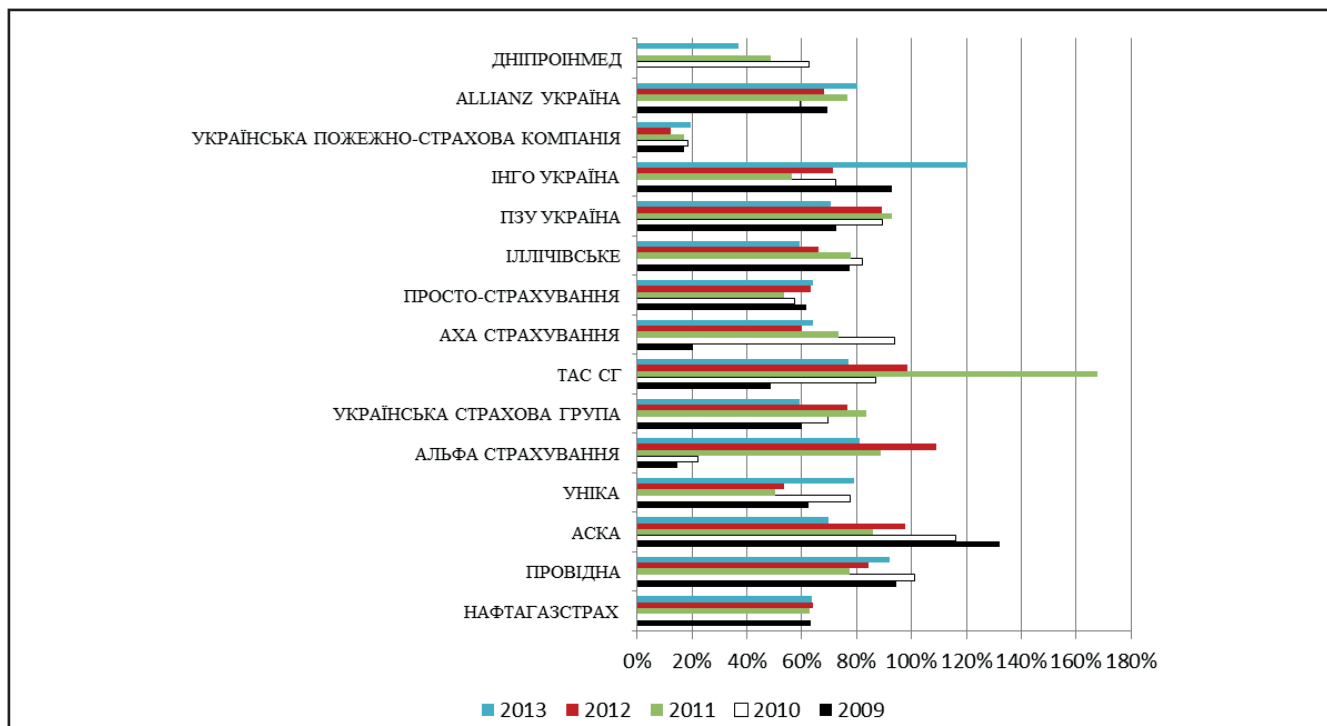
Показник	2010/2009	2011/2010	2012/2011	2013/2012
Темп приросту страхових платежів	12,06	34,68	21,33	13,47
Темп приросту страхових виплат	14,73	17,26	19,69	14,37
Темп приросту чистих страхових платежів	11,44	34,25	25,40	10,73
Темп приросту чистих страхових виплат	14,88	17,26	19,67	14,37

Створено автором на основі [4].

Таблиця 4. Показники масштабів ринку добровільного медичного страхування в Україні*

Показник	2009	2010	2011	2012	2013
Обсяг валових страхових премій на одного страхувальника, грн.	356,49	640,95	604,92	519,18	213,99
Обсяг валових страхових виплат на одного страхувальника, грн.	232,72	428,40	352,03	298,06	123,83
Обсяг валових страхових премій в розрахунку на одну компанію, тис. грн.	4841,97	5426,00	7307,82	8866,27	10060,16
Кількість населення працездатного віку, тис. осіб	32169,8	32130,2	32137	31993,3	31846,8
Співвідношення укладених договорів медичного страхування та населення працездатного віку, %	7,53%	4,59%	6,65%	9,43%	26,90%

Створено автором на основі [4, 7].



Рівень виплат за договорами ДМС TOP-15 лідерів ринку*

Складено автором на основі [3, 5].

ДМС серед лідерів ринку 2013 року зафіксовано у компанії Українська пожежно-страхова компанія – 19,68%. Причому впродовж останніх п'яти років для УПСК це найвище значення. Значна різниця вказаних показників у компаніях з TOP-15 на ринку ДМС свідчить про різні підходи до управління. Низький рівень виплат збільшує кількість незадоволених клієнтів та негативно впливає на репутацію компанії.

Тарифна політика страхових компаній на ринку ДМС має суттєві розбіжності. Вартість поліса може сягати від 1000 грн. і значно вище. Головними умовами, що впливають на вартість та розмір тарифу, найчастіше є: розмір страхової суми; обсяг медичних послуг у рамках програми страхування; рівень закладів для медичного обслуговування; вік; стан здоров'я застрахованого; можливі спадкові захворювання; кількість застрахованих (корпоративне або страхування сім'ї); франшиза; придбання ліків тощо.

Оцінювання умов функціонування ринку полягає в аналізі кількості потенційних клієнтів, рівня захворюваності населення, частки медичного страхування у ВВП країни та ін.

Станом на 1 січня 2014 року чисельність постійного населення України становить 45 245,9 тис. осіб, кожна з яких може бути потенційним застрахованим. Станом на 1 січня 2014 року, за даними Державної служби статистики України, зафіксовано 31 336,6 тис. осіб міського населення та 14 089,6 тис. осіб – сільського. Дітей до 18 років – 8009,9 тис. осіб. Кількість осіб старше 65 років – 6928,8 тис. осіб. Постійне населення працездатного віку становить – 20 478,2 тис. осіб, повнолітніх осіб віком від 18 до 65 років – 30 307,2 тис. осіб, осіб у віці від 15 до 65 років – 31 606,4 тис. осіб. Зайняте населення працездатного віку 18 901,8 тис. осіб. Кількість безробітних становить 1576,4 тис. осіб [7].

Для оцінки ризиків, які постають перед усіма страховиками, що займаються МС, необхідно проаналізувати рівень

захворюваності населення в Україні. Протягом 2009–2013 років відбулося зниження абсолютного значення вперше зареєстрованих випадків захворюваності на 2008 тис. осіб. Різкі коливання відбувалися до 2002 року. У наступні роки приріст рівня захворюваності населення демонструє коливання в межах 2% в обох напрямках, а в 2013 році досяг від'ємного рівня на позначці 0,44% [7].

Частка ринку медичного страхування у ВВП показує, в яких обсягах ринок ДМС бере участь в економічному розвитку держави. Ринок ДМС займає незначну частку (0,1% у 2013 році) у валовому внутрішньому продукті країни. Це зумовлено непопулярністю послуг медичного страхування серед населення та нейтральною позицією держави в питанні розвитку ринку послуг медичного страхування.

Висновки

Сьогодні вітчизняний ринок медичного страхування представлений виключно ринком добровільного МС, характеризується незначними обсягами та перебуває на етапі становлення. Оцінювання структури, масштабів та умов функціонування ринку дозволяє всім його суб'єктам побачити загальні тенденції та виокремити найвагоміші для кожного з них показники. Аналіз основних показників функціонування досліджуваного ринку за п'ять останніх років показує перспективи значного зростання ринку ДМС в Україні. Подальші дослідження з цієї тематики варто спрямувати на розширення кількості показників у кожному із запропонованих напрямів оцінювання ринку та визначення механізму їхньої взаємодії.

Список використаних джерел

1. Підсумки діяльності страхових компаній за 2013 рік. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/>

2. Державний реєстр фінансових установ. [Електрон. ресурс]: Комплексна інформаційна система Держфінпослуг. – Режим доступу: <http://www.kis.nfp.gov.ua/>

3. Показники страхових компаній–членів ЛСОУ. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://uainsur.com/stats/non-life/>

4. Консолідовані звітні дані Нацкомфінпослуг. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/konsolidovani-zvitni-dani.html>

5. Рейтинги страхових компаній [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/>

6. Пластун В.Л. Роль іноземного капіталу на страховому ринку України / В.Л. Пластун, В.С. Домбровський // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №3. – С. 182–189.

7. Офіційний сайт державної служби статистики України. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Н.І. БЕРЕНДА,

к.е.н., доцент, Національний університет харчових технологій,
О.В. ХАБЕНКО,

студентка, Національний університет харчових технологій

Особливості інвентаризації виробничих запасів на підприємствах харчової промисловості

У статті досліджено сутність інвентаризації, розглянуто особливості інвентаризації виробничих запасів на підприємствах харчової промисловості, висвітлені основні аспекти інвентаризації виробничих запасів за участю аудитора та класифіковано правильність відображення в бухгалтерському обліку отриманих результатів проведеної інвентаризації, а саме: пересортиці, природного убутку, нестач та лишків виробничих запасів.

Ключові слова: інвентаризація, аудит, виробничі запаси, природний убуток, пересортиця, надлишок, нестача, інвентаризаційний опис, порівнювальна відомість.

Н.И. БЕРЕНДА,

к.э.н., Национальный университет пищевых технологий,
Е.В. ХАБЕНКО,

студентка, Национальный университет пищевых технологий

Особенности инвентаризации производственных запасов на предприятиях пищевой промышленности

В статье исследована суть инвентаризации, рассмотрены особенности инвентаризации производственных запасов на предприятиях пищевой промышленности, освещены основные аспекты инвентаризации производственных запасов с участием аудитора и классифицирована правильность отражения в бухгалтерском учете полученных результатов проведенной инвентаризации, а именно: пересортицы, естественной убыли, недостач и излишков производственных запасов.

Ключевые слова: инвентаризация, аудит, производственные запасы, естественная убыль, пересортица, избыток, недостаток, инвентаризационная опись, сравнительная ведомость.

N.I. BERENDA,

c.e.s. National University of Food Technologies,
O.V. KHABENKO,

student, National University of Food Technologies

Features inventory of products stocks in enterprise of food technologies

In the article investigational essence of taking of inventory, the features of taking of inventory of production supplies are considered on the enterprises of food industry, the basic aspects of taking of inventory of production supplies are lighted up with participation of public accountant and the rightness of reflection is classified in the record-keeping of the got results of the produced taking of inventory, namely: peresortici, natural a decrease, failings and tailings of production supplies.

Keywords: taking of inventory, audit, production supplies, to natural decrease, peresorticya, surplus, failing, taking of inventory description, comparing fame.

Постановка проблеми. Харчова промисловість посідає одне з провідних місць серед галузей народного господарства. Харчова промисловість включає понад 20 різноманітних галузей виробництва: цукрову, спиртову, хлібопекарську, кондитерську, лікєро–горілчану, м'ясну, молочну, виноробну, олійно–жирову, консервну тощо.

Харчова промисловість України – це тисячі великих, середніх і малих підприємств різної форми власності, які виробляють майже 20% від загального обсягу промислової продукції. Питома вага харчової промисловості у структурі виробництва предметів споживання сягає 52,8%.

Серед інших країн світу Україна має найбільш сприятливий природний, людський, геополітичний і ресурсний потенціал для розвитку харчової промисловості, раціональне використання якого б забезпечило їй провідне місце на світовому і регіональних продовольчих ринках. У харчовій промисловості України діють понад 2 тис. підприємств.

Підприємства харчової промисловості відносяться до матеріаломістських галузей, тобто в собівартості готової продукції частка економічного елементу «Прямі матеріальні витрати» становить від 50 до 80%. Тому як облік, так і аудит виробничих запасів на підприємствах харчової